

УДК 613.8:796

BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE W ODNIESIENIU DO OJCZYZNY NA TLE SYMBOLIKI SPORTU

HEALTH SECURITY IN RELATION TO THE
HOMELAND AGAINST THE BACKGROUND
OF THE SYMBOLISM OF SPORT

**Paulina KREFT¹, Damian KOWALSKI²,
Alicja PEŃCZAK-GRACZYK¹**

¹ *Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, Wydział Kultury Fizycznej*

² *Lwowski Państwowy Uniwersytet Kultury Fizycznej im. Iwana Boberskiego*

Streszczenie. Analityczny charakter pracy traktuje o zmianie przepisów oraz wpływie tej zmiany na osiągnięte wyniki zawodników klasy mistrzowskiej na Igrzyskach Olimpijskich. Pływanie jako sport techniczny oraz taktyczny bardzo dużo czasu na treningach poświęca właśnie technice, aby ruchy były wykonywane jak najbardziej efektywnie. Każda zmiana w przepisach niesie za sobą konieczność zmiany jakiegoś elementu treningu i przygotowania zawodnika do wyścigu.

We współczesnej Polsce coraz częściej mówi się o kryzysie wychowania patriotycznego młodego pokolenia. Młodzież dystansuje się często

od tradycyjnego rozumienia patriotyzmu, który wiąże się z deklaracjami miłości Ojczyzny i gotowości do poświęceń dla niej. Analizując ten kryzys wychowania patriotycznego, W. Janiga odważnie stwierdza, że „dzisiaj zarówno w rodzinie, jak w pozostałych środowiskach wychowawczych, nie dajemy sobie rady z tym wymiarem wychowania. Słowo Ojczyzna, które bardzo często było i jest przywoływane w różnych pieśniach, utworach literackich, mowach, odezwach i hasłach, pozostaje trudne do zdefiniowania. Jego treść bowiem zależy od rozmaitych uwarunkowań światopoglądowych i ideologicznych. Rozumienie pojęcia Ojczyzna zależy również od dyscypliny naukowej, która się nim zajmuje. Inaczej będzie ono rozumiane w socjologii, inaczej w filozofii, jeszcze inaczej w naukach historycznych lub politologicznych. Stanisław Olejnik, wyjaśniając pojęcie Ojczyzna, zwraca uwagę, że jest ono bliskie pojęciu państwo; zarówno w aspekcie geograficznym, czyli określonego terytorium, jak i etnicznym, czyli przynależności narodowej. Jednak między państwem a Ojczyzną jest różnica. Państwo bowiem to jedność głównie polityczna oraz formalnie zorganizowane społeczeństwo. Ojczyzna natomiast to przede wszystkim jedność kulturowa, historyczno-moralna, społeczność nieformalna o charakterze wspólnotowym. Istotą więzi nie są w niej prawo i władza, lecz tradycja, kultura, wiara i obyczaj. Niezwykle istotne rozumienie pojęcia Ojczyzna podaje Jan Paweł II w książce Pamięć i tożsamość: „Wyraz ojczyzna łączy się z pojęciem i rzeczywistością ojca. Ojczyzna to jest poniekąd to samo, co ojcowizna, czyli zasób dóbr, które otrzymaliśmy w dziedzictwie po ojcach. To znaczące, że wielokrotnie mówi się też: «ojczyzna – matka». Wiemy z własnego doświadczenia, że w jakimś stopniu przekaz dziedzictwa duchowego dokonuje się za pośrednictwem matek. Ojczyzna więc to jest dziedzictwo, a równocześnie jest to wynikający z tego dziedzictwa stan posiadania – w tym również ziemi, terytorium, ale jeszcze bardziej wartości i treści duchowych, jakie składają się na kulturę danego narodu”. Często osoba wobec małej ojczyzny wykazuje emocjonalną postawę, która posiada następujące cechy: przywiązanie do własnej ziemi; przekonanie o pozytywnych jej właściwościach, odróżniających ją od innych terytoriów Ojczyzny; przekonanie o wartościach utworzonych przez daną społeczność i utworzeniu własnej kultury; identyfikacja z tą społecznością i kulturą; manifestacja przywiązania do ziemi, regionu i kultury. Na koniec należy jeszcze wyjaśnić ostatnie pojęcie związane z wychowaniem do miłości Ojczyzny,

którą jest ziemia ojczysta. Ziemia ojczysta jest nazywana niekiedy: krajem, ziemią macierzystą, ojcowizną, a nawet domeną rodzinną. Określenia te podkreślają znaczenie więzi narodowej. Świadomość wspólnego posiadania ziemi jest ważnym elementem kreującym poczucie tożsamości narodowej. Góry, rzeki, jeziora, morze stanowią często symbole narodu. Kraj i jego elementy są przedmiotem poezji i pieśni, które wyrażają duch narodowy. Dlatego utrata ziemi ojczystej powoduje wielkie szkody dla narodu. Może być przyczyną dezorganizacji psychicznej poszczególnych ludzi, a w dalszej konsekwencji wynarodowienia proces ten może być skutkiem ingerencji obcego narodu lub niewłaściwej polityki wewnątrz państwa... Systemy społeczne, – pisze M. Krąpiec, – które okazały się szkodliwe dla ludzkiej psychiki (ludzkiego ducha) powodowały «wykorzenienie się» dużych grup ludności pod pozorami tzw. «urbanizacji», czy też «bogacenia się». Zamiast ziemi ojczystej wskazywano na nową podstawę życia: pieniądź lub ideologię. Osłabienie życia narodowego doprowadza jednak do dużego «wykolejenia się» społeczności ujawniającego się albo powrotem do nacjonalizmu szowinistycznego, albo do bezojczyźnianego proletariatu”. Szczególnie ważną funkcją terytorium w kontekście wychowania patriotycznego jest funkcja obronno-militarna. Istotne znaczenie ziemi dla egzystencji narodu domaga się obrony jej przed agresorami. Postawa patriotycznoobronna wynika z miłości do ziemi ojczystej i własnego narodu. Wyraża się w gotowości do poświęceń, nawet do poświęcenia własnego życia. Funkcja symboliczna natomiast jest związana z określonymi miejscami na danym terytorium lub konkretnymi wydarzeniami, które działy się na ojczystej ziemi. Ziemia ojczysta bowiem jest również widownią historii narodu: jego początku, rozwoju, walk o przetrwanie, miejscem narodzin bohaterów narodowych. Dlatego posiada charakter symboliczny, a nawet niekiedy prawie sakralny. Pewnymi symbolami poszczególnych narodów są takie miejsca, jak: Kraków dla Polaków, czy góra Synaj na Żydów. Pierwszym zadaniem w kształtowaniu postawy miłości wobec rzeczywistości Ojczyzny jest wyjaśnienie młodzieży tego pojęcia. Zdaniem K. Chałas należy przybliżyć wychowankom następujące znaczenia tego pojęcia: „ Ojczyzna – matka, która wydaje na świat, karmi, otacza opieką, obdarza miłością, wymaga miłości; Ojczyzna – to ziemia, miejsce, terytorium narodowe, kraj ojczysty; Ojczyzna – wspólnota ludzi, wspólnota narodowa, mająca oparcie we własnym terytorium narodowym,

własnym kraju, ziemi, państwie, wielka rodzina Polaków rozrzucona po świecie; Ojczyzna – zespół wartości, kultura i jej idee, literatura, obrzędy, język; Ojczyzna – instytucje i państwo; Ojczyzna – program przyszłościowy, zespół zobowiązań. Ojczyzna w syntetycznym ujęciu – jest akceptowanym dziedzictwem przeszłości, obejmującym ziemię, wspólnotę i jej system wartości, instytucje, dorobek kulturalny, jej historię”. Kolejnym zadaniem w procesie wychowania do miłości Ojczyzny jest przekazywanie uczniom znaczenia symboli narodowych oraz budzenie do nich szacunku. Symbole narodowe: godło, flaga, hymn narodowy wyrażają bowiem jedność Ojczyzny oraz wskazują na jej przeszłość, wielkość i trwałość. Dlatego szacunek dla nich to jeden z priorytetów w wychowaniu do patriotyzmu. Ponad to szacunek do symboli to również szacunek dla ludzi, którzy tworzyli Ojczyznę, i ich czynów. Natomiast, jeśli chodzi o kształtowanie postawy miłości do małej ojczyzny, to warto zaznaczyć, że istotną rolę pełni tu tzw. edukacja regionalna, która jest dziś rozumiana jako: umożliwianie młodym ludziom poznania własnego dziedzictwa kulturowego, tradycji regionalnej, uwewnętrznienia wartości i treści regionalnych, tym samym więc kształtowanie i utrwalanie postaw regionalnych”. Głównymi jej celami są więc: pełniejsze poznanie własnej kultury, dziedzictwa historycznego; wydobywanie wielorakich wartości tkwiących we własnym regionie w kontekście wartości narodowych, państwowych, ogólnoludzkich; kształtowanie świadomych swych możliwości i powinności obywateli kraju i swojej małej ojczyzny, ale też formowanie postaw otwartych na rozumienie innych kultur. Miłość do ojczystej ziemi implikuje gotowość do jej obrony. Dlatego kształtowanie w uczniach postawy gotowości obrony ojczystej ziemi, a nawet gotowości do złożenia dla niej ofiary z własnego życia, jest ważnym zadaniem na tym obszarze. Jan Paweł II podczas swojej pierwszej pielgrzymki do Ojczyzny w Krakowie w 1979 roku zwrócił się do rodaków w słowach: „I dlatego pozwólcie – że zanim odejdę – popatrzę jeszcze stąd na Kraków, na ten Kraków, w którym każdy kamień i każda cegła jest mi droga – i popatrzę stąd na Polskę... I dlatego – zanim stąd odejdę, proszę was, abyście całe to duchowe dziedzictwo, któremu na imię «Polska», raz jeszcze przyjęli z wiarą, nadzieją i miłością – taką, jaką zaszczepia w nas Chrystus na chrzcie świętym, (...). Proszę was o to. Amen”. Potoczne sformułowanie „Sport to zdrowie” jest najczęściej podawaną swoistą definicją sportu. Istotnie, sport pozostaje w bliskiej relacji do zdrowia,

choć nie takiej, jak przedstawia to powyższe hasło. Sport, ten kwalifikowany, wyczynowy, zawodowy, a więc ten na najwyższym poziomie, realizowany na granicy ludzkich możliwości, stwarza szczególnie wysokie wymagania wobec zdrowia, i najczęściej oznacza eksploatację stosowną do jego poziomu. Zdrowie dla sportu tym samym to niezbędny warunek, podstawa jego realizacji. Zasoby zdrowotne jednostki określają jej bazowe predyspozycje do sportu. Zdrowotny wymiar sportu, w sensie budowania potencjału sprawnościowego poszczególnych układów i narządów, odnosi się do części dyscyplin i to na etapie szkolenia ogólnego. Wraz z kontynuacją szkolenia na poziomie specjalnym (poziomie mistrzostwa sportowego) możliwości adaptacyjne organizmu osiągają swoje apogeum. Tu kończy się stymulujący wpływ wysiłku fizycznego na sprawność, a zaczyna okres wyłącznego wykorzystywania jej do celów sportowych, jakimi są walka o zwycięstwa, medale, puchary itp. W sensie fizjologicznym oznacza to eksploatację fizyczną z negatywnymi skutkami dla zdrowia wyrażającymi się w przeciążeniach w obrębie najsilniej w danej dyscyplinie sportu angażowanych struktur (mięśni, więzadeł oraz całych układów). Eksploatacja taka jako naturalna konsekwencja skrajnych i wąsko ukierunkowanych obciążeń (takie są w sporcie) postępuje tym szybciej, im bardziej przedmiotowo traktowany jest zawodnik (jako „maszyna” do zwyciężania), im gorsza jest opieka biomedyczna, którą jest otaczany. Relację sportu i zdrowia – zdrowotny wymiar sportu – obrazują w pewnym stopniu swoiste jednostki chorobowe, takie jak łokieć tenisisty, kręgosłup gimnastyczki, bark piłkarza ręcznego, kolano biegacza i in., co coraz częściej wykorzystywane jest do krytyki wyczynu sportowego. Krytyka ta, posiłkując się stale dostarczanymi „dowodami wpływu sportu na zdrowie”, nie uwzględnia sportu w całościowym wymiarze i ma charakter jednostronnie negatywnie ukierunkowany. Społeczny, ekonomiczny i kulturowy wymiar widowiska sportowego. Widowisko sportowe to swoista emanacja zdrowia w jego ekstremalnym wymiarze, z perspektywy skrajnych, granicznych możliwości człowieka. Daje ono możliwość uczestniczenia w skrajnych doznaniach – odczuwaniu tegoż zdrowia jednocześnie w swej wielkości i ułomności. Tak się dzieje wtedy, gdy działając na granicy – i poza granicami – ludzkich możliwości, dochodzi nagle do nagłego „rozstania się ze zdrowiem”. Można przyjąć, że w części to właśnie możliwość doświadczenia tej chwili przez obserwację stanowi istotny motyw dla znacznej części widowisk i widzów.

Taka sytuacja wydaje się szczególnie widoczna w sportach motorowych, gdzie obserwuje się, jak dalece możliwości psychoruchowe prezentowane przez kierowców rajdowych są w stanie chronić ich przed bardzo realnym niepowodzeniem, oznaczającym w tym przypadku tylko najpoważniejsze konsekwencje dla zdrowia i życia.

Bibliografia:

1. Bocheński O. I. M. O patriotyzmie / Bocheński O. I. M. – Warszawa : ANTYK, 1989.
2. Chałasa K. Wychowanie ku wartościom narodowo-patriotycznym / Chałasa K., Kowalczyk S. – Lublin-Kielce : Naród, Ojczyzna, patriotyzm, państwo, pokój, 2006. – T 2.
3. Grabowski H. Teoria fizycznej edukacji / Grabowski H. – Warszawa : PWN, 1999.
4. Greniu F. Homilia Jana Pawła II w Zamościu / Greniu F. // Zamojskie spotkania z Janem Pawłem II. – Lublin-Zamość, 2006.
5. Jan Paweł II. Homilia w czasie liturgii słowa (Zamość, 12 VI 1999) / Jan Paweł II // Jan Paweł II. Pielgrzymki do Ojczyzny. 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie. – Kraków, 2005. – S. 1118–1119.
6. Karłowicz J. Słownik języka polskiego / Karłowicz J. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1952. – T. 6.
7. Krawczyk Z. Kultura fizyczna / Krawczyk Z. // Encyklopedia Kultury Polskiej XX wieku. Kultura Fizyczna i Sport. – Warszawa : Instytut Kultury, 1997.
8. Krąpiec M. Rozważania o narodzie / Krąpiec M. – Lublin : Towarzystwo naukowe KUL, 1998.
9. Mały słownik języka polskiego / red. S. Skorupka, H. Anderska, Z. Łempicka. – Warszawa : PWN, 1989.
10. Ministerstwo Edukacji Narodowej. Dziedzictwo kulturowe w regionie. Założenia programowe // Problemy Opiekuńczo Wychowawcze. – 1996. – N 36. – S. 2–10.
11. Olejnik S. Teologia moralna życia społecznego / Olejnik S. – Włocławek : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2000.
12. Ossowski S. O ojczyźnie i narodzie / Ossowski S. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984.
13. Rudnik E. Regionalizm w edukacji patriotycznej – zarys problematyki / Rudnik E. // Wychowanie patriotyczne młodzieży. – Bydgoszcz : Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Bydgoszczy. Zakład Wychowania Obronnego, 1995 – S. 195–202.
14. Rymarczyk R. Kultura masowa i kultura fizyczna / Rymarczyk R. // Socjologia kultury fizycznej. – Warszawa : AWF, 2010. – S. 8.
15. Słownik języka polskiego. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000. – T. 25. – S. 655.

16. Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 roku o sporcie // Dz.U. – 2010. – Nr 127, poz. 857, art. 2 ust. 1.
17. Wielka Encyklopedia Powszechna PWN. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1967. – T. 10. – S. 719.
18. Wielka Encyklopedia PWN. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. – T. 25. – S. 454.
19. Woynarowska B. Organizacja I Realizacja Edukacji Zdrowotnej W Szkole / Woynarowska B. – Warszawa : ORE, 2014.
20. Zellma A. Regionalizm jako postulat dydaktyczno-wychowawczy w nauczaniu religii / Zellma A. // Roczniki Teologiczne. – 2002. – N 49. – S. 177.